

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР**

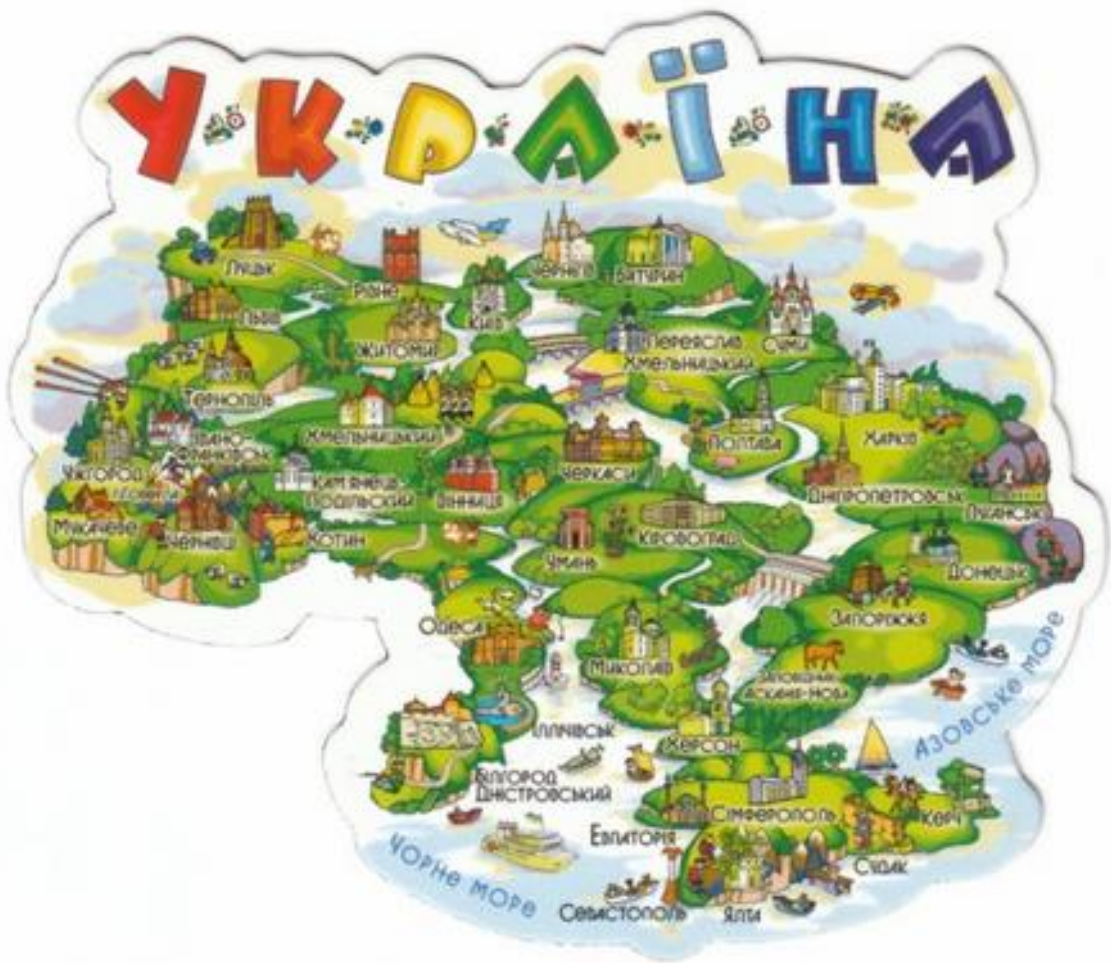
Модель творчого проекту – гри

«Паросток»

КИЇВ 2015

Дитячо-юнацька еколого-патріотична гра «ПАРОСТОК»

Пояснювальна записка

Методичні рекомендації Дана розробка – орієнтовна. Педагог може за власним бажанням вносити зміни щодо структури та змісту проекту, доповнювати його власними напрацюваннями. У кожного вчителя свій стиль, свій почерк та підхід щодо проведення уроку, заняття, гри чи заходу. І кожен має власний та особливий метод зацікавлення вихованців. Це можна реалізувати через науковий матеріал підручника, інтернет-ресурси чи інші джерела. Педагог на власний розсуд може доповнити його цікавими прикладами з художньої літератури, використовуючи легенди, міфи, оповідання, вірші про природу, рідну місцевість та Україну. Для гармонійного виховання дітей доцільно використовувати елементи усної народної творчості. Через казки, пісні, приказки можна глибше пізнати явища природи, розкрити значення біологічних об'єктів, підвищити інтерес вихованців до історії рідного краю, славетних сторінок історії України що також сприятиме підвищенню їх значення в ідейному, патріотичному та громадянському вихованні та суспільно-політичному становленні.

Ігри, які можна запропонувати в еколого-патріотичному вихованні підлітків і юнацтва, різні за формою і змістом: дидактичні ігри, рольові, ділові, імітаційні, ігри-вікторини, комп'ютерні; ігри-вправи (кросворди, ребуси, чайнворди, шаради, головоломки, анаграми, лото, пояснення прислів'їв і приказок); ігри-подорожі; ігри-змагання тощо.

Зміст проекту. За змістом даний творчий проект «Паросток» є інформаційно-ігровим. До його складу входять три основні розділи, або модулі: 1. Формування життєво-важливих вмінь та навичок; 2. Патріотичні складові; 3. Екологія. Кожний із розділів ділиться на дві частини: теоретичну та ігрову.

Теоретична частина, або розповідь педагога. На відміну від більшості ігрових проектів, де педагог тільки розповідає правила гри, слідує за порядком, або вносить якісь корективи у правила гри, у даному проекті теоретичній частині відводиться досить велике значення. Це – розповідь педагога з елементами довідок, повідомлень, цікавинок. Дуже важливо, щоб розповідь переходила у бесіду з елементами діалогу. Адже, як показують спостереження, саме бесіда має великі можливості для керування пізнавальною діяльністю дітей, активною участю кожного в аналізі явищ, фактів, порівнянні й зіставленні їх, у формулюванні висновків, узагальнень. Значною є і виховна її роль: бесіда вчить колективному пошуку істини, допомагає формувати переконання, дає змогу яскравіше проявитись індивідуальності учня, розвиває критичність, самостійність, уміння доводити, переконувати. Метод бесіди цінується за його рухливість та гнучкість – спираючись на знання та практичний досвід вихованців, за допомогою запитань педагог підводить їх до розуміння нового або уточнення, поглиблення, розширення вже відомого.

Ігрова частина. Не менш важливого значення в даному проекті надається ігровій діяльності. Роль гри у еколого-патріотичному вихованні визначається тим, що вона сприяє розширенню знань дитини про природу, формуванню моральних представлень; розвиває в дітей здатність передбачувати наслідок; створює досвід вправи в моральному поведженні; формує в дітей потребу позитивного впливу на природу та довкілля. Гра – не розвага і забава, а один із серйозних засобів педагогічного впливу на дітей. Ушинський відзначав, що в грі формуються всі сторони душі людини: його розум, його серце, його воля.

В даному проекті під час проведення ігор діти працюють у командах.

Якраз тут яскраво проявляється результат роботи команди, коли від результату роботи одного учасника залежить успіх усієї команди. Примусу з боку педагога нема, члени команди самі зацікавлені в результаті і тому кожний учасник гри має право підходити до педагога і просити прослухати його, глянути матеріал, проконсультувати. Відбувається активна взаємодія педагога та вихованця на творчій основі, активне спілкування членів команди, без участі наставника, виробляються навички самостійної та пошукової роботи.

Ігри характеризуються високим ступенем активності дітей. У таку роботу включаються навіть несміливі та сором'язливі учасники, саме це сприяє їхньому самоствердженню серед однолітків. При цьому виховуються такі якості, як свідомо дисципліна, працелюбність, самостійність, ініціатива, творчість. У учня, навіть найслабшого, розвивається почуття відповідальності за власний рівень знань. Бажання не підвести свою команду підштовхує учасника підвищувати рівень знань, тренувати навички та вміння, допомагає йому розкрити свої здібності.

Передбачувані завдання та цілі:

- формування розуміння необхідної гармонії людини з природою;
- оволодіння знаннями про природу свого краю;
- виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство, основу життя на землі;
- вивчення основних понять про суть орієнтування на місцевості, та визначення сторін горизонту за компасом та іншими ознаками;
- розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення, вміння виступати перед аудиторією, аргументувати, доводити; спонукати до самоосвіти та вдосконалення.
- сприяти формуванню матеріалістичного світогляду, готовності до активної екологічної діяльності;
- виховувати основи глобального екологічного мислення, екологічної культури;
- навчити орієнтуватися без карти з допомогою місцевих предметів, годинника та сонця, за компасом; визначати довжину кроку при русі в різних умовах, робити найпростіші виміри відстаней на місцевості; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі;
- прищеплювати любов до рідного краю, батьківської хати;
- вчити дітей любити рідну хату та її обереги, дотримання порядку і чистоти в оселі. Виховувати бережливе і шанобливе ставлення до традицій українського народу.

Ресурси :

людські – вихованці (учасники гри та вболівальники), педагоги, керівники;

інформаційні – доступ до Інтернету, література:

матеріальні – наявність комп'ютера, сканера, карта території навчального закладу в якому буде проводитись проект, засоби телекомунікаційного забезпечення, компас Адріанова, годинник, лінійки, олівці, аркуші паперу.

Місце проведення: територія навчального закладу в якому буде проводитись «Паросток», майданчики на ділянках місцевості з достатньою кількістю місцевих предметів і яскраво виражених форм і деталей рельєфу (До початку занять педагог вибирає майданчик, окреслює орієнтири, готує завдання.)

Структура (зміст):

I. Формування життєво-важливих вмінь та навичок

1. Орієнтування на місцевості

1.2 За компасом

1.2. За сонцем та годинником

1.3. За місцевими предметами у лісі

1.4. За місцевими предметами в степу

1.5. За місцевими предметами в населеному пункті

1.6. За поведінкою тварин та птахів

2. Метеорологічні спостереження за природою

II Патріотичні складові

1. Хто такі патріоти?

2. Козацькому нема переводу

3. Берегиня. Культура рідної домівки

III. Екологія

1. Природа рідної землі

Розповідь педагога

I. Формування життєво-важливих вмінь та навичок **1.Орієнтування на місцевості**

1.2. За компасом

Мал. 1 Компас Адріанова:

Орієнтування на місцевості - це визначення свого місцезнаходження відносно сторін горизонту та місцевих предметів та точне дотримання вказаного або вибраного напрямку руху. У бойовій обстановці орієнтування на місцевості

включає також визначення свого місцезнаходження відносно своїх військ та військ противника. Вміння швидко та точно орієнтуватися на місцевості надає можливість успішно виконувати бойову задачу на невідомій місцевості, у лісі та в умовах обмеженої бачимості.

Орієнтуватися на місцевості можна за допомогою топографічної карти та без неї. При орієнтуванні на місцевості без карти необхідно визначити сторони горизонту.

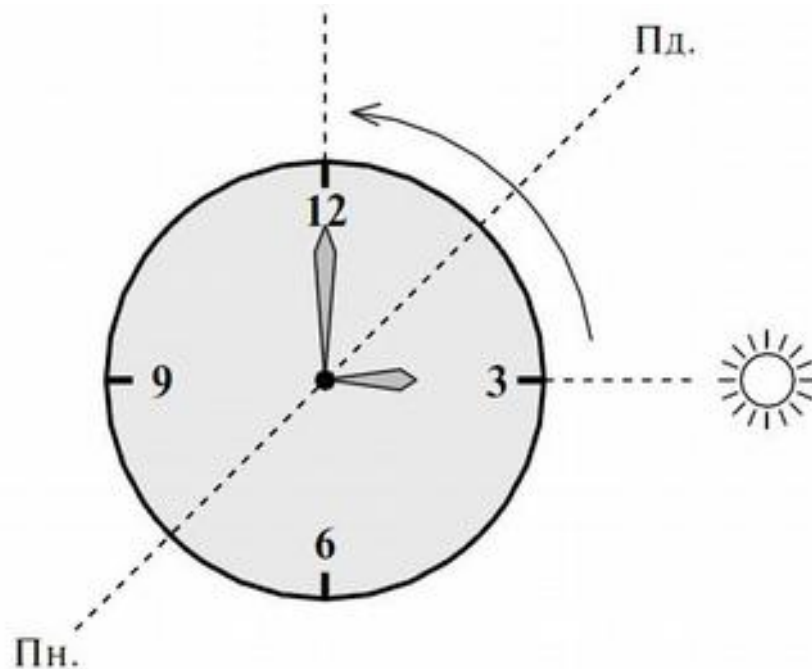
У залежності від характеру місцевості, часу доби та видимості сторони горизонту визначаються за компасом (мал.1), за положенням сонця, за сонцем та годинником, за Полярною зіркою, за ознаками місцевих предметів та іншими способами.

Для визначення сторін горизонту за компасом, принцип дії якого заснований на властивості намагніченої стрілки розташованої вздовж магнітного меридіану північ-південь, необхідно спочатку сумістити мушку з нульовою поділкою лімба. Для цього необхідно установити компас у горизонтальне положення та розблокувати стрілку. Повертаючи компас, необхідно сумістити північний кінець магнітної стрілки з нульовою поділкою лімба. У зорієнтованому положенні компаса напрямок стрілки на нульову поділку лімба і буде напрямком на північ. Потім візуванням через проріз та мушку визначають місцевий предмет (орієнтир) і використовують його для визначення напрямку на північ. Визначивши напрямок на північ, легко визначити і інші сторони горизонту: у протилежному напрямку буде - південь, праворуч - схід, ліворуч - захід.

1.2. За сонцем та годинником

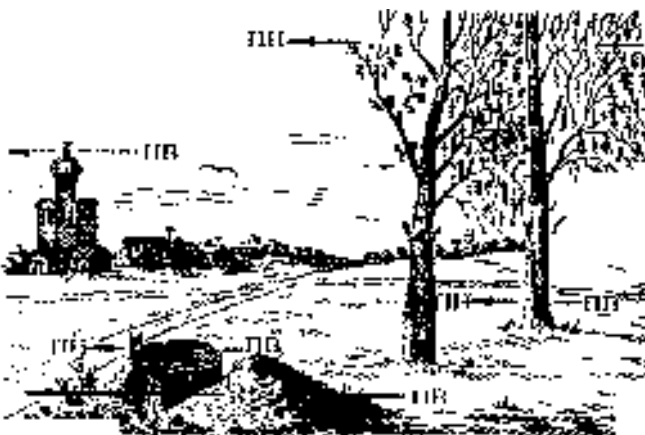
При відсутності компаса точніше, ніж за місцевими ознаками, напрямок сторін обр'ю можна визначити за небесними світилами - Полярною зіркою, сонцем. Полярна зірка завжди знаходиться на півночі. Якщо стати обличчям до Полярної зірки, то попереду буде північ, ззаду - південь, праворуч - схід, ліворуч - захід. Близько 7 год. ранку сонце на сході; опівдні, близько 13 год, на півдні, тіні тоді самі

короткі і спрямовані на північ; близько 19 год тіні на заході. У зазначені години по положенню сонця і наближено визначаються напрямки на сторони горизонту. У будь-який час дня, маючи годинник, по сонцю неважко визначити сторони горизонту. Для цього годинник розташовують у горизонтальній площині та повертають так, щоб годинникова стрілка була спрямована на Сонце. Кут між годинниковою стрілкою та напрямком на цифру «12» циферблата потрібно поділити навпіл. Бісектриса кута співпадає з південною лінією, що вказує напрямом «північ — південь», причому південь буде на тому кінці лінії, яка ближче до Сонця. (Положення хвилинної та секундної стрілок не враховуються.)

1.3. За місцевими предметами у лісі.

Але як орієнтуватися в лісі? Тільки той, хто знає закони лісу, завжди зможе знайти правильну дорогу. Подивіться уважно навколо себе і ви знайдете предмети, за якими навіть у глухом лісі можна без компаса визначити напрям північ південь.

Дерева та куці. Всім відомо, що сонце більше нагріває південний бік дерев, пагорбів та інших предметів. Ця різниця в нагріванні і висвітленні, як правило, викликає ті чи інші зміни на сонячній або тіньовій стороні дерева. Ось чому кора дерева у нього неоднакова. На південній стороні вона буває сухішою, твердшою, світлішою, ніж на північній. Це

особливо добре видно на корі хвойних порід: сосни, ялини, ялиці. На їх стовбурах, на освітленій південній стороні, видно згустки смоли, які твердіють і довго зберігають світло-бурштиновий колір. На північній стороні сосни кірка утворюється раніше, ніж на південній, тому вона набагато товща. Після дощу стовбури сосен чорніють з півночі.

У густих ялинових лісах кора на деревах майже одноколірна, і по ній визначити, де північ, де південь, дуже важко. Але якщо ви побачите на гілках довгий зеленуватий мох, то його більше буває з північного боку.

Береза росте по всій Європі майже до 65 північної широти. Вона прекрасний вказівник шляху. Це дерево дуже світлолюбиве, кора його завжди біліша і чистіша з південної сторони. Причому це настільки помітно, що по ній можна орієнтуватися навіть у глибині лісу.

Гриби, ягоди, трава. Хто з нас не радів грибам, знайденим в лісі! А чи замислювалися ви над тим, з якого боку дерева їх буває більше? Виявляється, вони мають одну чудову особливість, а саме: краще рости з північного боку дерева, пенька, чагарника.

Ягоди також можуть служити компасом. На відкритій лісовій галявині ягоди і різні лісові плоди в період дозрівання набувають раніше забарвлення з південної сторони. Значить, північ буде в протилежній стороні.

Трав'янистий покрив в лісі також може виручити вас з біди. Так, навесні трава на тіньових північних околицях полян густіша, ніж на південних. У літній час на південній стороні вона густіша, ніж на північній. З північної сторони довше зберігається зелений колір трави, коли вона починає жовтіти.

Мохи та лишайники не люблять тепло і світло, а тому вони завжди ростуть з тіньової сторони. Значить, там, де мох і лишайник, північна сторона.

Мурашники. Мурашники обов'язково розташовуються з південного боку дерева, пенька, чагарника. Мурахи люблять тепло, тому й будують житла на південній стороні. Схил з північної сторони мурашника буде більш похилий ніж з південної.

1.4. За місцевими предметами в степу

У степовій місцевості важко орієнтуватися, але все ж можливо. Так, наприклад, гризуни, як правило, вхід у своє житло роблять з південної сторони.

Рослини. Лутак – дворічний бур'ян з кошиками жовтих квітів і вертикально розташованими листям, що проростає на сухому відкритому місці, має ту особливість, що його листя звернені площинами на захід і схід, а ребрами на північ південь. Його за цю особливість прозвали «степовим компасом». Соняшник теж відмінний помічник при орієнтуванні. Справа в тому, що це теплолюбива рослина і його капелюшки при цвітінні завжди повернені в одному напрямку до сонця. О 6-й - 7-й годині ранку капелюшки соняшника завжди звернені на схід сонця (до сходу). З 12-ї години дня - суворо на південь. З 18-ї до 21-ї години - на захід сонця (до заходу). Цей цикл повторюється і в похмуру погоду. Все це відноситься тільки до маленьких бутонів (зав'язь капелюшків). Коли квітка соняшника вже розпуститься, а тим більше вже дозрілі суцвіття, тоді вони знаходяться приблизно в одному положенні – на схід або південний схід.

Яри. Навіть яри і промоїни іноді допомагають в орієнтуванні на місцевості. Коли ви дивитесь на них, вам завжди кидається в очі різка різниця в схилах. Одна сторона їх буває пологішою і покрита, як оксамитом, м'якою зеленіючою травою, протилежна ж сторона більш крута, з оголеними піщаними осипами, покрита рідкісною побурілою рослинністю. Більш крута і оголена сторона яру північна, так як вона швидше звільняється від снігу і, піддаючись впливу різких змін температури (вдень відтає, а вночі замерзає), земля на ній тріскається. Ця сторона раніше обсихає і легко руйнується стікаючими в яр дощовими та талими водами. Протилежна сторона південна. Тут сніг затримується навесні довше, тане повільно, вода від танення снігу поступово просочується в ґрунт схилу, не стікаючи

бурхливими потоками; промені сонця як би ковзають по схилу яру і менше випалюють траву влітку. За таким яром, витягнутим із заходу на схід або навпаки, де схили різко відрізняються один від одного, можна легко орієнтуватися. У ярів, що простягаються з півночі на південь, схили зазвичай однакові, що теж може допомогти в орієнтуванні.

1.5. За місцевими предметами внаселеному пункті.

У населених пунктах часто можна знайти хороші орієнтири, які можуть замінити компас. Так, наприклад, на північних схилах дерев'яних і особливо солом'яних дахів будинків у великій кількості росте зелений мох лишайник; за цією ознакою можна легко визначити, де північ, де південь. Крім того, дошки фронтонів будинків з північного боку темніші і нерідко покриті зеленуватим лишайником.

Вівтарі православних церков і каплиць звернені на схід, а дзвіниці на захід. Хрести стоять у площині північ-південь. Якщо на них є кілька поперечних перекладин, то зазвичай опущений край нижньої поперечини хреста звернений на південь, підведений до півночі.

1.6. За поведінкою тварин та птахів

Дивовижну здатність до орієнтування мають собаки і коні. Якщо ви заблукали, довіртеся їм, і вони приведуть вас додому, навіть взимку по бездоріжжю або вночі. Дресировані собаки успішно несли службу на фронті під час Другої світової війни. Так, зв'язкові собаки точно витримували маршрут, не відволікалися в сторону, не звертали уваги на свист куль і розриви снарядів.

Дивним орієнтуванням володіють голуби. Вони здійснюють польоти на сотні кілометрів і повертаються з незнайомій місцевості до себе додому. Поштові голуби іноді здійснюють рейси за 800 1000 кілометрів. За роки Другої світової війни ними було доставлено велику кількість голубиних телеграм.

У період осіннього і весняного перельоту птахів у напрямку їх польоту можна визначити сторони горизонту. Восени птахи летять на південь, навесні на північ.

Особливо важливо знати як на погоду реагують дерева! Виявляється, хвойні дерева опускають свої гілки перед дощем і піднімають їх вгору перед ясною погодою. Більшою мірою цією здатністю володіє ялина. За станом її крони досвідчені лісничі точно визначають майбутню погоду.

У якому лісі краще сховатися під час дощу? Кількість опадів затримується на деревах залежно від їх породи. Так, на листяних деревах затримується 15%, на соснових 25%, на ялинових 60%, а на ялиці до 80% опадів, що випадають на площу крони даного дерева. Значить, від дощу краще ховатися в хвойному лісі.

Отже, постійні спостереження природи на прогулянках, під час туристських походів, розвивають у дітей інтерес до навколишніх явищ, дають уявлення про красу місцевості, розмаїття клімату, рослинного і тваринного світу і знайомлять з великою кількістю природних орієнтирів. Все це розвиває чудову здатність відчувати природу, розуміти її мову, допомагає долати труднощі в дорозі. Все викладене свідчить про те, що в живій і неживій природі знаходиться невичерпне джерело чудес і загадок. Багато з них вже вивчені і пояснені, але ще є й такі, що поки що не розгадані, хоча люди намагалися знайти розгадку не одну сотню років. Деякі закономірності в природі вже виявлені і описані, але їх фізична сутність поки ще не розкрита. Багато живих істот, що населяють нашу планету, володіють дивовижними здібностями, якостями, спеціальними пристроями, пристосуваннями, оригінальними способами управління, ефективним використанням енергії і до цих пір є загадками для вчених.

2. Метеорологічні спостереження за погодою

З давніх часів люди уважно придивлялися до атмосферних явищ. І це зрозуміло. Стихійні лиха нищили врожаї, руйнували будівлі, розмивали шляхи. Врожай великою мірою залежав від погоди. «Не земля родить, а літо»,— говорилося у народному прислів'ї. Народний досвід виробив ряд ознак, за якими можна передбачити погоду на 6, а іноді й на 12—18 годин чи навіть на добу. Правда, від таких передбачень вже не можна вимагати подробиць по частинах доби або по елементах погоди. Не можна, наприклад, завбачити, яка буде температура повітря, а тільки — похолодає чи потепліє. Про те, що люди дуже уважно і вдумливо спостерігали найменші зміни погоди, свідчить різноманітна народна термінологія. Так, годиною називалась ясна сонячна погода, негодою — погана погода, сльота. Відповідають кліматичним умовам України і залежним від них явищам українські назви місяців: січень, лютий, березень тощо.

Низка народних прикмет і завбачень підтверджуються науковими даними. Таких прикмет існує багато, і вони надзвичайно різноманітні. В основі їх лежать спостереження, які велися століттями, і тому прикмети при певних умовах можуть виявитися вірними. Ці прикмети, звичайно, нічого спільного не мають з забобонними і помилковими прикметами, частина яких пов'язана з релігійними віруваннями. Тепер уже мало знайдеш простаків, які вірять, що коли ввечері попереду стада корів йде біла корова, то це віщує добру погоду, а коли чорна — то непогоду. Але й зараз іноді намагаються пов'язувати погоду з фазами Місяця, передбачати погоду за зірками, хоча це так само помилково, як і передбачення «по корові». У народі здавна виникли вірні прикмети і завбачення погоди, що передавалися з покоління в покоління, перевірялись і доповнювались безпосереднім досвідом людей.

Чимало прикмет виникло завдяки **спостереженню за тваринами, птахами, комахами**. Наприклад, бджоли перед непогодою ховаються, бо вона часто несе їм загибель. Перед дощем крила комах зволожуються, стають важчими і комахи опускаються в нижчі шари повітря, де їх ловлять птахи і навіть над поверхнею води — риби. Через те були поширені такі прикмети: «Ластівки літають низько — на дощ»; «Риби вискакують з води і ловлять комах — на дощ, на негоду»; «Якщо бджоли не вилітають з вуликів — слід чекати дощу»; «Перед негодою мурашки закривають більшість ходів у мурашнику» тощо. Відомо, що тварини використовувалися як своєрідні метеорологічні прилади. Подекуди в банках з водою тримали жаб і по їхній поведінці визначали погоду. Спостерігаючи життя рослин, люди помітили, що окремі з них розкривають своє листя або квіти в теплу погоду і закривають в холодну. Дуже поширеною є прикмета: «Квіти сильніше пахнуть перед дощем», і це цілком вірно. За цих умов рослини погано випаровують воду, яка нагромаджується у нектарнику; випаровуються лише пахучі речовини.

Велика кількість народних прикмет і завбачень базується на спостереженнях за **фізичними явищами в атмосфері**. Однією з найбільш популярних є прикмета: «Дим стовпом — на мороз, на гарну погоду». Справа в тому, що напередодні поганої погоди частинки диму вкриваються шаром вологи і опускаються вниз — «дим стелеться». Передвісником ясної сонячної погоди влітку є роса — ознака добових змін температури. Поширена така прикмета: «Сильна роса — до ясної погоди». Відомі прикмети і завбачення пов'язані з тепловими явищами в атмосфері. Так, духота є передвісником грози або дощу, погане горіння дров у печі віщує відлигу. Наукову основу мають і такі прикмети: «Дощу не буває, коли вітер вночі стихає», «Красний вітер — ясний день», «Багряна зоря — на дощ», «Зірки з вогнем

граються — на хуртовину і дощ», «Похолодання під час дощу — припинення негоди».

Є багато народних завбачень погоди, зв'язаних із виглядом **Сонця, Місяця і хмар**. Особлива увага приділялась кольору Сонця і неба у часи ранкової й вечірньої зорі, змінам форми Місяця згідно з його фазами. Бойки, наприклад, за фазами Місяця у грудні визначали погоду на всі пори року. Було помічено, що коли Сонце, Місяць або зірки «бліді»,— буде дощ. Це пояснюється тим, що люди бачать їх крізь шар перистих хмар, які складаються з льодяних кристалів. А перисті хмари часто приносять дощі. По народних завбаченнях райдужні кола навколо Місяця є ознакою збільшення хмарності та посилення вітру; небо в «баранцях» означає наближення дощу, а темні важкі хмари — грози.

Ігрова частина

Виконай завдання:

1. Визначити напрямок сторін горизонту за допомогою місцевих предметів.
2. Визначити напрямок сторін обрію по годинах і сонцю.
3. Визначити напрямок сторін горизонту за допомогою компаса.
4. Виміряти довжину кроку на рівному місці, на спуску, підйомі, пересіченій місцевості. (Для вимірювання довжини кроку відзначаються 100-метрові відрізки в різних місцях. Учасники багаторазово проходять їх з підрахунком кроків, потім обчислюється середня довжина кроку).

Гра «Солодке дерево».

За обраним маршрутом під різними деревами розкладають записки із завданнями й запитаннями, на які діти мають відповісти, щоб досягти мети — найти цукеркове дерево, заздалегідь підготовлене (педагогом, методистом, керівником). Якщо виникають труднощі, діти можуть отримати потрібну інформацію від дорослих.

ЗАПИСКА 1 Щоб знайти «солодке дерево», потрібно бути уважним і любити природу, знати цікаву інформацію про дерева. Хто впорається з цим завданням, той отримає смачне частування. А перша підказка — у відгадці до загадки. — Яке це дерево? Зелена, та не луг, біла, та не сніг, кучерява, та не голова. (Береза.) Знайдіть на території закладу де проводиться гра, наприклад чотири берізки, а під одною з них — другу підказку.

ЗАПИСКА 2 Березу любили не тільки за її красу. У давній українській пісні йдеться про «справи» цього дерева. Перша справа — світ освітлювати. Друга справа — скрипіння стишувати. Третя справа — хворих зцілювати. Четверта справа — чистоти дотримувати. На Трійцю пастухи на пасовищі плели з берези вінки, один із яких надягали корові на роги. У ньому вона ходила цілий день. А другий вінок пастух віддавав господині ввечері. Перший вінок господиня згодувала корові, щоб більше молока давала, а другий берегла на випадок хвороби корови — тоді гілки з нього теж додавали потроху в їжу. А чому в народі кажуть так: «Береза розуму додає»? (Ідеться про різки.) Як людина використовує березу? (Сік, берест, для лікування, віник у лазні.) Березі присвячена незліченна кількість віршів, пісень,

музичних творів. Які з них вам відомі? (Діти співають пісні, читають вірші про березу.)

Підказка. Наступну підказку ви знайдете під деревом, яке називають «плакучим». Що це за дерево?

ЗАПИСКА 3 Після прийняття християнства на Русі виникла легенда: коли Христос в'їздив до Єрусалиму, йому під ноги кидали вербові віти. Так виникло одне з християнських свят — Вербна неділя. Його святкують за тиждень до Великодня, вносячи в хати та храми гілки верби, вкриті котиками — ошатними пухнатиими сережками. Верба — вологолюбива рослина, росте по берегах річок та ставків. Деревина дуже гнучка, тому використовується для плетіння різних виробів, навіть меблів. У давнину з верби плели кафедри для виступу ораторів, короби для зберігання продуктів, красиві сандалі. Підказка-загадка. Відгадайте загадку й дізнаєтеся ще одну підказку. Літом і зимою одне вбрання у нас. А можна нас побачить, як рік почавсь у вас. (Ялина.)

Підказка. Знайдіть на території закладу де проводиться гра найвищу ялинку і там — наступну підказку.

ЗАПИСКА 4 З яким святом пов'язане це дерево? (З Новим роком.) Папір, на якому записана ця підказка, швидше за все, отриманий з ялинової деревини — головної сировини паперового виробництва. З ялини робили свої чудові скрипки знамениті майстри — Страдіварі й Амати. Висота ялини може сягати 5 м, тривалість життя — 600 років. Росте ялина протягом усього життя. Використовують це дерево і в медицині. Багатьом ялина врятувала життя під час війни. У яких віршах згадується це дерево? Раз я взувся в чобітки, одягнувся в кожушинку, сам запрягся в саночки та й поїхав по ялинку...

Підказка. Знайдіть алею з найвищими деревами в парку, а там — наступну підказку (пірамідальні тополі).

ЗАПИСКА 5 Тополі чудово очищають міське повітря, хоча, щоб звільнитися від шкідливих речовин, їм доводиться часто обновляти листя. Це красиве й корисне дерево. Якби не докучливий пух... Утім, чоловічі дерева насіння з пухом не дають. Треба тільки навчитися розрізняти «стать» тополі під час посадки.

Підказка-казка. Жили собі чоловік та жінка, і було в них двоє дітей. Старша, нелюбима донька, та ім'я мала нелагідне. Звали її Восьмухою. Була вона злою, заздрісною. Зате молодшого сина батьки звали ласкаво Горобчиком. Був він добрий і привітний. Не злюбила Восьмуха Горобчика й задумала згубити його. Завела якомсь брата в гниле болото і втопила. Але не вдалося їй згубити Горобчика зовсім. Виросло там привітне й кучеряве деревце. Росте воно з тих пір і називають його люди ласкаво — горобинкою. Радує воно своєю красою цілий рік. Хто пригощався плодами горобини? Які вони на смак? Плодоносить горобина починаючи з 8—10 років щорічно. Врожай з однієї великої горобини може досягти 500 кг плодів. Хто знайде горобинову алею, того вона почастує не гіркими, а солодкими ягодами. Діти шукають горобинову алею. Одне дерево прикрашене цукерками. Це і є «солодке дерево». Подорож закінчується частуваннями.

Розповідь педагога

II. Патріотичні складові

1. Хто такі патріоти?

Патріотизм – надзвичайно глибоке поняття. І переконатись в цьому ви можете, переглядаючи словники та енциклопедії. Якщо зібрати всі його визначення, то патріотизм – це любов до Батьківщини, повага до народу, готовність встати на захист Вітчизни, повага історії та законів країни. Одним з важливих пунктів цього визначення є повага до інших народів та націй. Саме патріотизм є золотою серединою між «правими» та «лівими» силами, саме патріотизм підтримує рівновагу між ними, завдяки якій існує держава. Але підтримувати цю рівновагу здатен лише істинний патріотизм і якщо є держава, значить він існує. Головний лозунг патріотизму: «Сила в єдності!» Патріоти вірять, що для розквіту країни треба всім об'єднатися та йти до мети єдиним шляхом. А ось асоціювання патріотизму з націоналізмом є великою помилкою!

Націоналізм – це коли вважаєш свою націю найкращою та не поважаєш інші нації та народи, а нацизм – це прагнення винищити інші нації, або зробити їх рабами своєї. Від цих понять патріотизм так далеко, як небо від землі!

Справжній патріотизм починається з любові та поваги до ближнього. Патріотизм – є любов. Він вчить любити, а не ненавидіти!

Патріотизм – це також активна життєва позиція по відношенню до держави. Багато хто перестає вірити у державу, але тільки не патріоти. Треба розуміти, що патріотизм – це не сліпе кохання до Батьківщини. Якщо просто любити Вітчизну, запліщувати очі на її недоліки, це вже не буде патріотизмом! Треба робити щось, щоб виправити ці недоліки, зробити Батьківщину ще кращою!

Такого потужного, як сьогодні, спалаху патріотизму в Україні не спостерігалось, певно, з часів Радянського Союзу. Демонструвати патріотизм стало не тільки звичним, а і модним. Жовто-блакитні стрічки та бантики на жіночих сумочках, жовто-блакитний манікюр, патріотичне тату, камуфляж як щоденна форма одягу, діти, підлітки та дорослі у вишиванках - українці сьогодні будь-яким способом демонструють, що країну свою люблять, національну символіку поважають і що Україна єдина.

Але де межа між адекватним вихованням патріотизму та вихованням агресії і шовінізму?

Ще років п'ять-сім тому перехожий у будній день одягнений у вишиванку став би центром загальної уваги і, ніде правди діти, глузливих посмішок. Сьогодні ж цим нікого не здивувати. Сьогодні навіть чотирирічна дитина знає, що на вигук «Слава Україні!» треба відповідати «Героям слава!». Втягуючи дітей у ті речі, в яких і самі дорослі не завжди розібралися, ми ризикуємо виховати у дітей агресію і навіть шовінізм. Ледь не у кожній п'ятій сім'ї хтось із її членів, родичів чи друзів бере участь у бойових діях в АТО. Діти чують розмови дорослих, бачать заплакану матір чи розлюченого батька, підлітки шукають правди в інтернеті і часто переглядають відео, яке не розраховане на дитячу психіку. Вони бачать смерті звичайних людей, дивляться відеосповіді солдатів, які побували на війні, читають новини про загиблих дітей. І божеволіють від страху. Тільки от малеча цього ще не пояснить, а підліток уже не зізнається...

Як наслідок, у дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку починаються неврози, а у підлітків з їхнім нестабільним гормональним фоном з'являється агресія. Багато агресії. І бажання ламати, крушити, лаятися, одягати камуфляж і йти вбивати, бо в країні війна. Що вже й говорити про тисячі тих дітей, які втратили на цій війні батька, брата, дідуся чи дядька...

Як правильно виховувати маленьких патріотів? Що можна робити (що розповідати) батькам дошкільняти, а про що краще не згадувати і, навіть не намагатися пояснити по-дорослому?

Як пояснити, що патріотизм - це любов до свого, а не ненависть до чужих?

Перші паростки виховання дитини починається в сім'ї. Якщо батьки вважають нормою розповідати дитині, кого і за що потрібно ненавидіти, не добираючи при цьому слів, то відповідальність за майбутнього патріота лежить виключно на самих батьках. Патріотизм повинен навчати тому, що я належу до певної спільноти і пишаюсь із того. А не що я, чи моя культура кращі за інших. Патріотизм як любов до свого і ненависть до чужого – поняття несумісні.

Діти наслідують дорослих, тому тільки від них, дорослих, і залежить, якого патріотизму ми навчимо дітей. Якщо в сім'ї співають українські пісні, то повинні і розповісти дитині і про національну культуру, традиції та історію. Якщо весь патріотизм батьків вимірюється лайкою на кухні від перегляду новин чи нецензурною пісенькою про дядька Путіна, то від дітей треба чекати радше агресії, але ніяк не патріотизму. Патріотизм не повинен перетворюватися на модну тенденцію. І вишиванку на дитинку батьки повинні одягати не тому, що так роблять всі, а тому, що дитині подобається відчувати себе маленьким українцем чи україночкою. Хочеться вірити, що мода на патріотизм не мине, як мода на чергову колекцію від кутюр, а допоможе виховати по-справжньому патріотичне наступне покоління.

Діти стривожені. Вони щось чують, щось бачать, щось вгадують з інтонації батьків. Молодші школярі не все розуміють, але відчувають, відбувається щось погане і жахливе. Якщо хочете посіяти в душі дитини ще більше страху, безпорадності та розгубленості, то обов'язково перегляньте з сином чи донькою новини, покажіть відео катування полонених в інтернеті. Тому, відповідаючи на питання, дозуйте інформацію і самі зберігайте спокій. Виховання патріотизму відштовхується від позитиву, розповідей про любов, мир, злагоду та повагу. Не забувайте у своїй політичній емоційності, що перед вами дитина. Дайте їй шанс займатися дитячими справами.

Педагог за бажанням може освітлювати такі аспекти:

- Виховання любові до рідної землі, родини, свого народу, Батьківщини;
- формування національної свідомості;
- культивування кращих рис української ментальності: працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, тощо;
- виховання бережливого ставлення до національного багатства країни: мови, культури, традицій;
- формування готовності до творчої праці на благо людей, подвигу в ім'я процвітання держави;
- формування відповідальності за долю Батьківщини;
- виховання громадянського обов'язку перед країною, суспільством;
- формування політичної культури;
- вироблення та дотримання етики міжнаціональних стосунків.

2. Козацькому роду – нема переводу

Важко знайти людину на Україні, яка б не знала хто такі Запорозькі козаки. Відвага і безстрашність запорозьких козаків викликали подив і повагу навіть у ворогів. На війні запорожці відзначалися неабиякою винахідливістю. Різним

витівкам і воєнним хитрощам не було кінця. Удаючи, наприклад, втечу з табору, вони чекали, поки ворог кинеться грабувати навмисно залишене ними майно, і потім несподівано нападали на нього. Часто навколо табору робили різні тайники і "вовчі ями", в дно яких вбивали палі з повернутими вгору гострими кінцями. Іноді, щоб дезорієнтувати ворога, козаки переодягались у його одяг. Запорозькі козаки зробили великий внесок і в культуру українського народу. Їм належать видатні зразки художнього слова і музичної творчості. Запорозькі думи і пісні сповнені почуття безмежної любові до народу і ненависті до його гнобителів, до всіх тих, хто експлуатував народ і зневажав його гідність. Багатіям вони протиставляють представників пригноблених верств, відважних і мужніх народних месників. Але вам, напевно, буде дуже цікаво почути той факт, як же виховувались такі сміливі хлопці. Виховання козака починалося з колиски. На восьмий день після народження його хрестили й давали ім'я тільки за святцями. Як тільки в дитини з'являлись перші зуби, його верхи на коні везли в церкву на молебень святому Іоаннові воїну, щоб ріс хоробрим козаком, відданим православної Церкві. Кожному козаку з дитинства вселяли заповідь «Почитай отца твоего и мать твою, як повелел тебе Господь, Бог твой, чтобы продлились дни твои» (Втор. 5, 16). У Запорозькій Січі, як і у Стародавній Греції, існував культ фізичного розвитку особистості. Фізично недосконала людина відчувала свою нерівність і тому щиро прагнула підвищити свій фізичний вишкіл. Фізичне виховання в козацькій педагогіці мало важливе значення. У трирічному віці козачок самостійно їздив на коні по дворі, а у п'ять років уже вільно роз'їжджав по селу, граючи з козачками у війну. Із семи років дітей навчали фехтування та стріляння з лука. Син від батька засвоював мистецтво верхової їзди, володіння шаблею, стріляння. Він учився боротись у рукопашній схватці, стріляти при швидкій верховій їзді, піднімати із землі монету, рубати полум'я свічі.

Разом з батьком він ходив з рогатиною на ведмедя, полював на буйволів і сніжних барсів, що жили раніше на берегах Дніпра, об'їжджав диких коней. Юнаків, яких готували до військових походів, привчали спати під відкритим небом, купатись у холодній воді, харчуватись простою грубою їжею. Слід зазначити, що й дівчата-козачки не відставали від своїх братів у засвоєнні ратної справи, а за деякими показниками, усім на диво, навіть перевершували їх.

З малих років у дітей виховували:

- любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини-України;
- готовність захищати слабших, молодших, зокрема дітей;
- шляхетне ставлення до дівчини, жінки, бабусі;
- непохитну відданість ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, скромність і працьовитість тощо);
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- турботу про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів;
- бережливе ставлення до рідної природи, землі;
- прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів;
- цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму.

Система освіти і виховання у школах Запорозької Січі передбачала формування у молоді, крім якостей лицарської честі, певної системи доблесті та звитяги, а саме:

- готовності боротися до загибелі за волю, честь і славу України;
- нехтування небезпекою, коли справа стосується долі рідних, друзів, побратимів;
- ненависть до ворогів, прагнення визволити рідний край від чужих зайд-завойовників;
- здатність відстоювати рідну мову, культуру, право бути господарем на власній землі;
- героїзм, подвижництво у праці та в бою в ім'я свободи і незалежності України.

Отже ви повинні пишатись тим, що ви – нащадки козацького року. І зараз ми перевіримо що ви знаєте про козаків.

3. Берегиня. Культура рідної домівки

Для кожного з нас найсвятішими є слова «Мати», «Батько», «Батьківщина». Адже Батьківщина - це не тільки наша країна, а й рідна домівка і те місце, де ти народився і виріс, де минули кращі роки твого життя.

Є скарби, заховані в землю, є такі, що розташовані на поверхні і передаються з покоління в покоління, чаруючи людську душу. До таких скарбів належить пам'ять роду, його звичаї, традиції. Мамина пісня, батьківська хата, бабусина вишивка, дідусева казка, пожухлий від часу лист-трикутник - все це наша родинна пам'ять, наші символи, наша історія, може жорстка й сумна, але в основі своїй велична і все стверджуюча. Не вивірити з пам'яті, зберегти ці символи людського духу від забуття і байдужості - наше головне завдання.

Я хочу розповісти про те, якою була жінка за часів козацтва. На покозаченій Україні жінка була рівноправною з чоловіком. Вона мала право виступати в суді, сама собі вибирала нареченого. Однак були й заборони. Суворо заборонялося вводити жінку в Січ, навіть коли вона була дружиною або рідною матір'ю. Козакові за це загрожувала смертна кара. Коли козак повертався з походу живим - йому й на думку не спадало верховодити в сім'ї. Порядкувала дружина, вона була хранителькою роду.

Отже, основою будь якої сім'ї є мати - берегиня роду. Що ж таке берегиня?

Читає уривок з книги Василя Скуратівського «Берегиня»: *«Мамо, - дивлюсь у теплі неньчині очі, з яких, здається, одсвічується вся блакить рідної землі, і запитую:- А що означає "берегиня"? "Берегиня, любий мій синку, - відказує вона, - це наша оселя. Усе що в ній є, що ми нажили, що успадкували від своїх батьків та дідів, чим збагатились і освятились - хатнім пожитком, дітьми, піснею, та злагодою чи суперечкою, добрим словом, спогадом у цій хаті все це, щоб ти знав і є берегиня..."*

Багато поезій, прекрасних пісень, легенд повір'їв, притч, повчальних історій складено про батька й матір, яких ви повинні поважати, цінувати кожен прожитий ними день, робити для них якомога більше добра, бо ви ж перед ними у вічному боргу.

Очевидно, мало хто знає, що в давнину було за обов'язок знати свій родовід до п'ятого чи навіть до сьомого коліна. Наші прадіди уявляли життя усіх людей на землі як велетенське дерево Роду. Дерево починалось від Адама і Єви, які, за легендами, дали життя всьому людському родові. Далі на дереві йшли гілки їхніх

дітей, внуків, правнуків і так аж до нашого часу. Таким чином, кожен із нас є далеким - предалеким нащадком Адама і Єви - перших людей на землі. Нема такого народу чи роду, який би не мав на Дереві Роду своєї гілки чи гілочки, свій маленький листочок на цьому дереві має кожен із нас.

З давніх-давен наша Україна славиться величними традиціями святами і обрядами. Кожен, хто не черствіє душею, хто сповнений любові, доброти до української спадщини, повертається до традицій свого народу, своєї родини.

Я знаю що майже в кожного з нас у альбомі є фотографії учнів, класу де ви навчались, друзів, є родовід нашої групи. Скажіть, ви теж родина? Чому?

Відповіді дітей – Тому, що ми дружні, допомагаємо один одному, турбуємося про тих, у кого щось не виходить, разом вчимося, відпочиваємо, у нас спільна мета -стати ніби рідними.

Так, родина - це не тільки рідні, родичі. Це і наша група, школа і увесь народ український. Родина до родини - народ. Ми усі разом -український народ, який складається з родин малих і великих, дружних і працьовитих, як могутня ріка бере силу з маленьких джерел. /І зруйнуй їх - і річка засохне / так і наша українська культура збагачується українськими родинами, сім'ями, а історія поколінь цього роду - є родовід.

Одним з найбільших скарбів, які успадкував наш народ від своїх предків, є його рідна мова.

Мова - оберіг здоров'я, міра духовності, знань, краси людини. Мова єднає родину, народ, державу. У мові - пам'ять народу.

Сім'я завжди була хранителькою національних ідей, звичаїв, рідної мови, етнічної культури, неповторної національної самобутності. Не випадково вороги української державності всіляко намагалися денаціоналізувати українську сім'ю, прищепити їй комплекс неповноцінності, позбавити її сили духу, здатності передавати народний досвід виховання із покоління в покоління.

Пам'ять роду, народу не обривається, не міліє, духовний світ не втрачається, а переходить у спадок новим поколінням. Берегти свій рід наш обов'язок.

У кожному домі є домашні обереги. Справжнім оберегом для кожного з нас повинен бути і портрет батька і матері, обрамлений рушником. Будемо відвертими - не завжди ми знаходимо місце для них, а більше завішуємо стіни всякою всячиною. А з цього і починається повага до свого роду, до своїх батьків.

Забули ми подекуди і шанобливе звертання до батьків на "Ви". Коріння виховання все-таки закладається в сім'ї. І як прекрасно, коли в сім'ї панує взаєморозуміння, повага, шанобливе ставлення до рідного слова. Одним із шляхів до цього є родинна пісня.

Ігрова частина

Інтелектуальний конкурс «Дай відповідь на запитання» Запитання для команди 1

1. Назвати елементи козацького одягу.

Відповідь: Козаки запорозькі носили :

Шаровари з домотканого полотна — льону, коноплі, сукна різного, привізних чи трофейних тканин.

Сорочки прості домоткані.

Жупани, сіряки, опанчі, кобеняки.

Різнокольорові пояси гаптовані золотом або сріблом з золотим френзлем. Шапки хутрянні, з сукна чи з валяної вовни, обшиті хутром. Шлик до XVIII ст якщо був, то недовгий, з того ж матеріалу, що й весь верх шапки.

Чоботи.

2. Як називається герб України?

Відповідь: Тризуб, або Малий Державний герб України - затверджено 19 лютого 1992 року. Конституцією також передбачений і Великий Державний герб, однак досі його не прийнято.

3. Держава Україна має офіційні символи. Назвіть їх кількість і які саме це символи?

Відповідь: Чотири: Герб, Прапор, Гімн, Конституція.

Запитання для команди 2

1. Як називалися козацькі човни?

Відповідь: Чайки

2. Як називалася козацька зачіска?

Відповідь: Оселедець

3. Назвіть музичний твір у якому є такі рядки і хто його автори:

*«...Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє
Ще у нашій Україні доленька наспіє...»*

Відповідь: II куплет Гімну України; Автори: Павло Чубинський (сл.), Михайло Вербицький (муз.).

Назвати вірші, пісні, легенди, притчі складені про батьків

Відгадай пісню.

(Звучить уривок пісні, а діти відгадують, яка саме це пісня)

Наприклад:

"Рідна мати моя" (сл. А Малишка, муз. П. Майбороди).

"Два кольори" (сл. Д. Павличка, муз. О. Білаша).

"Руки матері" (сл. О. Орача муз. В. Дем'янишина);

"Виростеш ти сину" (сл. В.Симоненка, муз. А.Пашкевича).

Географічна вікторина «Я люблю тебе, Україно»

Командам ставляться по 14 питань.

Запитання для команди 1

- В Україні цей мінерал добувають з давніх часів з ропи солоних озер. (Галіт, кухонна, кам'яна сіль)
- Район найбільшого видобутку нафти та газу. (Дніпрово – Донецька нафтогазоносна провінція)
- Найвища точка рівнинної частини України. (Гора Берда, 515 метрів)
- Площа України. (603,7 тис. км²)
- Скільки відсотків в Україні займають височини? (25%)
- Найбільше озеро за площею в Україні. (Ялпуг)
- Крайня західна точка України. (Місто Чоп, село Соломонове)
- Географічний центр України. (околиця селища Добровеличківка Кіровоградської області).
- Коли вперше згадується назва « Україна»? (В 1187 році в Київському літописі)

- Раптове підвищення рівня води в річці після зливових або тривалих дощів називається (паводок)
- Які за походженням Шацькі озера? (Карстові)
- В якому кліматичному поясі знаходиться більша частина України? (Помірному)
- За віком Українські Карпати належать до (молодих гір).
- Найвища температура була зареєстрована в області. (Луганській).

Запитання для команди 2

- Руда ртуті називається (кіновар)
- Найбільший кам'яновугільний басейн. (Донецький)
- Найвища точка України і її висота. (Гора Говерла, 2061 метр)
- З якими країнами межує Україна на півночі? (Білорусь, Росія)
- Скільки відсотків території України займають низовини? (70%)
- Найглибше озеро України. (Світязь)
- Крайня східна точка України. (Село Червона Зірка Луганської області)
- Центр Європи (Закарпатська область Рахівський район село Ділове)
- 24 серпня 1991 року – це день..... (Проголошення незалежності України)
- Низький рівень води в річці. (межень)
- Найвисокогірніше озеро України. (Бребенескул)
- В якій природній зоні найбільше боліт (Полісся)
- Клімат Південного берегу Криму. (Субтропічний середземноморський).
- Найвища точка Кримських гір. (Гора Роман-Кош, 1545 метрів).

Розповідь педагога

III. Екологія

1. Природа рідної землі

Природа рідної землі Одвічне, як світ, і завжди хвилююче питання: з чого починається Батьківщина? З маминої пісні? З батьківської хати? Все це так, проте не останнє, якщо не найперше місце належить природі. Охороняти природу - значить охороняти Батьківщину. Згадаймо наших далеких предків. Обов'язковою умовою заселення нових територій була наявність води, лісу. Якщо з тих чи інших причин чогось бракувало, то селяни копали криниці, саджали лісосмуги й фруктові дерева. Україна - це тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці. Україна - розкішний вінок із рути і барвінку, над яким світять золоті зорі... Наші степи, долини, переліски. Скільки тут краси і яка вона різноманітна. Яке багатство барв, кольорів, відтінків! Поле жовте, аж очам боляче. Стиглий колос гнеться під вітром, сполохана хвиля біжить від краю до краю. А над цим - переливчаста пісня жайворонка, що лине десь у високості, в мерехтливому мареві. Трохи далі - торішні скирди сірі. Здалеку вони здаються велетенськими тваринами, що лягли на спочинок. Здається, що ось-ось зведуться вони на ноги, щоб попрямувати до річки, напиться студеної водиці. А вздовж річки зеленіють садки. Виглядають з них білі хатки-писанки. А як гарно на квітучому лузі! Зачаровано

вбираєш зором багатобарв'я кольорів і ніжну зелень трав, і переливне буянні квіту, і казкові бризки сонця. Для нашої залитої світлом країни жовтий і синій кольори є й були найбільш підхожі. Це чудесно зрозумів наш простий народ, вимальовуючи свої хати в синє та жовте. Ці кольори давала народів любов до природи, яку він бачив саме у жовтій та блакитній барвах. Золотий степ, синє небо, синє море й ріки з жовтими очеретами і рудими скелями, сині гори. Отже, поєднання цих двох кольорів цілком відповідає народному смаку. Воно згідне з тонами природи української, з козацькими звичаями. Любити, шанувати й оберігати рідну природу вчить нас наша література. Великий філософ і поет Григорій Сковорода наголошував, що природа є зразком доцільності. Як приклад він наводив бджолу, називаючи її "гербом працьовитості". А згадаймо нашого геніального митця Т. Г. Шевченка. Перебуваючи далеко від рідної землі, великий Кобзар змалював безсмертні образи, що перейшли у символіку, - тополю, калину, хрещатий барвінок. Гімн природі створила в "Лісовій пісні" Леся Українка.

Людині необхідний зв'язок із рідною природою. Подивіться на чари буйноквіття, почуйте волення трави і дерев, і все зробіть, щоб нащадкам усміхалася і ростила вічну духовність наша найпрекрасніша на світі земля. Щоб квітувала вона могуттям кольорів, долучала до нашої неперевершеної пісні й до рідного мелодійного слова пахощі зела і високість неба, долучала щедрість праці і ніжність серця. Спадщина природи не менш важлива для цивілізації, ніж культура.

У наш час дуже багато говорять про необхідність піклування про природу. Навколишній світ не має захисту перед жажливим натиском сучасної цивілізації.

Природа є гарантом нашого міцного здоров'я та довголіття. Те, як ми дбаємо про неї зараз, матиме величезний вплив на наше майбутнє, адже лише від нас, сучасного покоління, залежить, у якому світі ми будемо жити завтра.

Саме тому ми повинні замислюватись над тим, що в наших силах зробити для рідної природи. Наш вік не дозволяє нам робити якісь глобальні зміни в навколишньому світі, але ми не повинні забувати про те, що нам по силах.

Немає нічого сумнішого, ніж мальовнича яскраво-зелена галявина, повністю вкрита брудом і сміттям. Часто, коли виходимо з друзями на природу, то важко знайти не те що красиве місце, аби відпочити, а хоча б відносно чисте. Отож, перший обов'язок — залишати місце відпочинку в такому ж чистому вигляді, яким воно було до нас. А всі залишки сміття забирати з собою або викидати в спеціально прилаштоване для цього місце.

Заради задоволення вбивати та калічити птахів — це ознака надзвичайної жорстокості людської натури. Цього не можна допускати. Навпаки, ми маємо робити все, аби підтримати наших менших «братів» у складні часи — годувати їх узимку, захищати від нападу хижих сусідів тощо.

Зелений ліс — це запорука збагачення нашої планети таким цінним киснем. Якщо кожна людина посадить хоча б одне дерево, то навколишній світ стане набагато красивішим і комфортнішим.

Ми маємо палко любити рідну природу і саме завдяки цьому почуттю намагатись якомога більше зробити для неї. І тоді вона неодмінно відплатить нам добром і любов'ю.

Педагог за бажанням може висвітлити такі аспекти

- формування розуміння гармонії людини з природою;
- оволодіння знаннями про природу свого краю;
- виховання почуття відповідальності за природу як національне

багатство, основу життя на землі;

- формування готовності до активної екологічної діяльності;
- формування основ глобального екологічного мислення;
- виховання екологічної культури.

Практична частина

Екологічна вікторина «Біологічний марафон»

У грі беруть участь 2 команди по ___ осіб кожна. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом. Перемагає команда, яка набере найбільшу кількість балів.

I гейм. «ДАЛІ... ДАЛІ»

Запитання для команди 1

1. З якого дерева роблять сірники? (З осики.)
2. Яке дерево весною цвіте найпершим? {Вільха.}
3. Який птах «важить» 40 пудів? {Сорокопуд.}
4. Із зерен якої рослини виготовляють пшоно? {Із проса.}
5. Куди впадає річка Дунай? (У Чорне море.)
6. Яка річка повзає? (Уж.)
7. Скільки ніг у тритона? (Дві.)
8. Як назвати одним словом усіх тварин? (Фауна.)
9. Хто є родоначальником свійської свині? (Дикий кабан.)
10. Скільки років живе чорна ворона? (Близько 300 років.)
11. Що станеться з бджолою, коли вона когось ужалить? (Загине.)
12. Скільки зубів в акули? (7 500.)
13. Що є органом зору? (Око.)
14. Які польові рослини можуть у їжі замінити м'ясо? (Соя, бобові.)
15. Хто був нареченим Мухи Цокотухи? (Комар.)
16. Як пересувається по землі горобець? (Стрибає.)
17. Яке листя у калини — просте чи складне? (Просте.)
18. Скільки крил у мухи? (2.)
19. Як зветься висушена трава? (Сіно.)
20. Який колір квіток у льону? (Синій.)

Запитання для команди 2

1. З якого дерева роблять хороші лижі? (З берези.)
2. Яке дерево цвіте останнім? (Липа.)
3. Який птах має в назві 40 літер А? (Сорока.)
4. Із зерен якої рослини виготовляють манну крупу? (З пшениці.)
5. Куди впадає річка Рось? (У Дніпро.)
6. Яке місто Криму плаває? (Судак.)
7. Скільки ніг у павука? (8.)
8. Як одним словом назвати усі рослини? (Флора.)
9. Хто є прародичем собаки? (Вовк.)
10. Скільки років живуть свійські гуси? (До 100 років.)
11. Що станеться з осою, коли вона вжалить? (Буде жити далі.)
12. Скільки зубів у людини? (32.)
13. Які лісові рослини можуть замінити м'ясо? (Гриби.)
14. Назвіть першого нареченого Дюймовочки. (Кріт.)
15. Як пересувається по землі жаба? (Стрибає.)
16. Яке листя в акації — просте чи складне? (Складне.)
17. Що є органом слуху? (Вухо.)

18. Скільки крил у павука? (Жодного.)
19. Чим дихають у воді риби? (Зябрами.)
20. Який колір мають квітки огірка? (Жовтий.)

II гейм. «ЗАМОРОЧКИ З БОЧКИ»

Запитання з коробки гравці витягують по черзі. Розпочинає команда, яка набрала у I геймі більше балів. Правильна відповідь і «сюрприз» оцінюються в 1 бал.

1. «Сюрприз».
2. Що таке кінологія? (Наука про собак.)
3. Яка рослина «вбиває» звіра? (Звіробій.)
4. Присутність піску у воді — який це вид забруднення? (Фізичний.)
5. «Сюрприз».
6. Яка рибка «з'їла» Іону? (Іонова рибка.)
7. Щогодини на планеті зникає 6 га продуктивної землі. А за добу? (144 га.)
8. Щохвилини в атмосферу викидається 12 т вуглекислого газу. А за годину? (720 т.)
- 9 «Сюрприз».
10. Скільки оленів у популяції, якщо разом у них 40 ніг? (10.)
11. Поясніть вислів «як з гуся вода». (У гусей пір 'я не змочується водою.)
12. Як зветься «колектив» левів? (Прайд.)
13. Де є річка без води? (На карті.)
14. П'ять синичок все літали та гусениць поїдали. Щогодини їли сім. Скільки зникло шкідників? (35.)

III гейм. «ТИ МЕНІ — Я ТОБІ»

1. На трьох дубах по шість горіхів. Скільки горіхів усього? (Жодного, горіхи на дубі не ростуть.)
2. На дереві сидять 5 птахів: 3 синиці і 2 горобці, а решта — голуби. Скільки було голубів? (Жодного.)
3. Чого більше ніколи не можна побачити? (Сьогодні.)
4. Яке дерево, наче береза, дає солодкий сік? (Клен.)
5. Назвіть число, яке дорівнює кількості букв у його назві. (Три.)
6. Що на небі одне, а у баби двоє? (Літера Б.)
7. У якому місяці найменше днів? (У лютому.)
8. Хто завжди іде, а сліду не залишає? (Годинник.)
9. У якого слона немає хобота? (У шахового.)
10. Коли нема — мене чекають, а як іду — усі тікають. (Доц.)

IV гейм. «ТЕМНА КОНЯЧКА»

Розпочинає команда, яка набрала меншу суму балів.

Загадки для команди 1

1. Біг через пліт, зачепився і висить. (Гарбуз.)
2. Під землею птиця гніздо звила і яєць нанесла. (Картопля.)
3. Зозуляста, срібляста, сорочок наділа триста. (Капуста.)
4. У вінку зеленолистім, у червоному намисті, видивляється у воду на свою чудову вроду. (Калина.)
5. Є шапка, та нема голови, є нога, та нема черевика. (Гриб.)
6. Має шкір сім, витискає сльози всім. (Цибуля.)
7. Сімсот соколят на одній подушці сплять. (Соняшник.)
8. Весною біле, влітку зелене, восени жовте, зимою добре. (Груша.)

Загадки для команди 2

1. Вірно людям я служу, їм дерева стережу. Дзьоб міцний і гострий маю, шкідників ним добуваю. (Дятел.)
2. Уночі гуляє, а вдень спочиває. Має круглі очі, бачить серед ночі. (Сова.)
3. У воді купалася, а сухою осталася. (Качка.)
4. Літає крилами, ходить ногами, а висить вниз головою. (Кажан.)
5. Що то воно: у воді водиться, з хвостом родиться, а як виростає — хвіст відпадає? (Жаба.)

6. Сидить дівчина в коморі, а коса її надворі. (Морква.)

7. Повна діжка жита п'ятчком накрита. (Мак.)

8. Має гребінь та не може ним чесатися. (Півень.)

V гейм. «ЗАГАДКИ ДЛЯ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ»

1. Живе — чорне та погане, а помре — червоне та гарне. (Рак.)

2. Коло вуха завірюха, а у вусі ярмарок. (Вулик і бджоли.)

3. Тисяча тисяч бондарів роблять хати без дворів. (Мурахи.)

4. Червоний колір, винний смак, кам'яне серце. Що це? (Вишня.)

5. Що то за коні стоять на припоні: довгасті, голчасті, зеленої масті, нікого не возять, лише солі просять? (Огірки.)

6. Коло бабусі сидить дід у кожусі. Проти печі гріється, без водички миється.

(Кіт.)

VI гейм. «ГОНКА ЗА ЛІДЕРОМ»

Запитання для команди-лідера

1. Процес поглинання рослинами вуглекислого газу і виділення кисню. (Фотосинтез.)

2. Пристосування організмів до нових умов існування. (Акліматизація.)

3. Територія, на якій зберігається в незайманому стані весь її природний комплекс. (Заповідник.)

4. Наука про сезонні зміни в житті рослин. (Фенологія.)

Запитання для команди-аутсайдера

1. Продукт живлення зелених рослин. (Кисень.)

2. Зелені пластиди клітин листка. (Хлоропласти.)

3. Процес надходження поживних речовин в організм з навколишнього середовища. (Живлення.)

4. Повітряна оболонка Землі. (Атмосфера.)

Ігри на кмітливість.

Гра «Запам'ятай ім'я»

На першому етапі для проведення цієї гри знадобиться 1 м'яч, учасники гри утворюють коло. В колі кожен учасник по черзі називає своє ім'я. Потім хтось кидає м'яч навмання комусь та називає його ім'я. Той відправляє м'яч іншому, і так доти, доки м'яч не обійде по колу і не потрапить до рук ведучого. На II етапі називаючий повинен зробити два послідовних кидки наліво, називаючи імена, і потім повторити те саме направо. Тому в гру потрібно ввести 2 м'ячі.

«Розмови з паличкою»

По черзі говорять всі учасники групи. Перший, тримаючи паличку, описує подію зі свого життя протягом 30 сек. Потім паличка переходить до наступного учасника, який має підсумувати попередню розповідь, а потім розповісти свою історію. Слідкуйте, щоб підсумовування включало в себе всі основні пункти розповіді.

Гра-руханка «Подарунок»

Діти стоять в колі. Кожен з них придумує, який подарунок він хотів подарувати сусіду зліва. По черзі за допомогою міміки і жестів пояснює тому, кому дарує. Допускається підказка, але така, в якій не міститься назви даного предмета, а тільки його опис.

Конкурс авторської майстерності

На середину виходять по 1-му учаснику з кожної команди. На кожний конкурс учасники міняються

1. Потрібно сісти так, як сідає:

- мавпа
- бджола на квітку
- квочка на яйце
- дуже товста людина
- дуже втомлена людина.

2. Мімікою і звуками зобразити: -

- занепокоєння кота
- сумного пінгвіна
- захопленого і радісного кролика
- розгніване поросля.

3. Мелодію пісні (за вибором керівника):

- прогавкати
- пронявкати
- промукати
- проквокати.

4. Покажіть танець маленьких:

- кошенят
- щенят
- мавпенят
- порослят
- лошат.